

Проблеми існування культури

Вінницький національний технічний університет

Анотація *Стаття розглядає передумови виникнення культури і її еволюцію, а також проблеми, які постають у процесі дослідження культурних особливостей інших етносів та збереження культури як такої.*

Ключові слова: культура, еволюція, етнос, етноцентризм, культурний релятивізм.

Abstract *The article discusses the preconditions of culture origination and its evolution, as well as issues that arise in the process of studying the unique attributes of other ethnoses and saving the culture as it is.*

Keywords: culture, evolution, ethnoses, ethnocentrism, cultural relativism.

Сьогодні ми все частіше стикаємось з нерозумінням інших культур і, нажаль, часто це призводить до суперечок і навіть конфліктів. Найруйнівнішою версією конфлікту культур – це перемога хаосу та агресії. Сьогодні в світі налічується близько 4000 культур. Тому головним завданням є максимально знизити негативні наслідки конфлікту культур. Мета роботи розглянути передумови виникнення культури, а також проблеми, які постають у процесі дослідженні культурних особливостей інших етносів та збереженні культури як такої.

Сьогодні джерелом конфліктів, тобто межі, які розділяють людство на думку американського політолога Самуеля Хантингтона є лінії культурних розломів. Люди визначають себе, використовуючи такі поняття, як походження, релігія, мова, історія, цінності, звичаї. Відбувається ідентифікація за культурними групами, а саме племенами, етнічними групами, релігійними громадами, націями, які вимагають рівноправності культур. Позитивна в своїй основі боротьба за права культурних меншин, пригноблених етносів породжує тенденції до нової нерівноправності[1].

Становлення світу культури відбулося в результаті тривалого процесу взаємодії біологічної та соціальної еволюції людини. Витоки культури слід шукати тоді і там, де з'явилась людина, але не як біологічна особа, а як мисляча, розумна істота. Будь-яка жива істота має пристосовуватись до навколишнього середовища, і з появою перших людських угруповань постала проблема створення законів і правил, які б контролювали та тримали разом людей, формуючи перші зачатки суспільства. І саме це стало передумовою виникнення культури. Фактично, початок людської культури пов'язаний зі зміною інстинктивних форм задоволення потреб свідомою діяльністю, адже культура є якісно новим пристосуванням до середовища проживання, що ґрунтується на свідомості людини, а не на інстинктах; культура не закріплена в біологічних механізмах передачі спадкової інформації.

Культура - це суто людський спосіб пристосування до навколишнього середовища, що дозволяє людині створити свій штучний світ - другу природу, що складається з матеріальних і духовних цінностей, норм поведінки, знарядь праці, символів свідомості і т.д. При цьому людина не залишається осторонь тих продуктів культури, які вона сама створила, а постає як продукт власної історії, власної діяльності, власної свідомості. Створюючи матеріальні і духовні цінності та норми, розвиваючи вміння і навички, людина тим самим створює саму себе[2].

Розвиток культури був обумовлений різноманітними природними та історичними умовами окремих осередків життя людей. Різні середовища породжували різні культурні особливості. Незначні розходження з часом еволюціонували в принципові відмінності. Так зформувались перші етноси – складні системи, пов'язані, з одного боку, з біосферою, а з іншого- суспільством, в якому вони вступають в певні взаємодії один з одним, перш за все, для виробництва матеріальних благ, в результаті чого між ними встановлюються відповідні економічні відносини. Враховуючи ці міркування, можна розглядати етнос як систему соціальних і природних одиниць з притаманними їм елементами. Етнос - це не просто група людей, тими чи іншими рисами схожих один на одного, а система різних за смаками і здібностями особистостей, продуктів їх діяльності, традицій, географічних середовищ, етнічного оточення, а також певних тенденцій, які визначають розвиток цієї групи.

З появою етносів, майже одразу з'явилось і поняття етнографічного світогляду, згідно з яким

своя культура виявляється в центрі, а всі інші порівнюються з нею або оцінюються з посиланням на неї. Соціолог і антрополог І.С. Кой вважає етноцентризм властивістю суспільства сприймати і оцінювати життєві явища та ситуації крізь призму традицій, цінностей і законів власної етнічної групи, що є певним еталоном[3].

З погляду соціології, етноцентризм є функціонально доцільним, оскільки він сприяє згуртуванню людей. Вияви етноцентризму можна спостерігати у сім'ях, навчальних закладах, фірмах, релігійних спільнотах та ін. Жоден народ не зможе розвиватися стійко і стабільно, якщо не буде поважати і підтримувати свої норми, цінності, звичаї, сприймати їх за єдині правильні. Однак етноцентризм може набувати і деструктивних форм, таких як ксенофобія (страх і неприйняття чужих звичаїв) і шовінізм (визнання всіх інших культур і народів нижчими порівняно зі своєю культурою і своїм народом)[4].

Етноцентризм також перешкоджає вивченню культури. Неможливо дослідити поведінку інших народів, якщо інтерпретувати її в контексті власних цінностей, переконань і норм поведінки. Протилежним етноцентристському підходу виступає культурний релятивізм. Культурний релятивізм — це переконаність у тому, що оцінка окремого елемента культури (звичаю, норми, цінності) можлива тільки в межах тієї культури, з якої він походить. Тобто, представник певної культури не може адекватно і неупереджено досліджувати інші культурні течії[5].

Таким чином, збереження і подальше існування культури вимагає постійної праці з її підтримки - відтворення знань і умінь у кожному поколінні шляхом виховання і освіти, а також здобуття нових знань, що забезпечують її розвиток. Аби не повернутися до дикості, люди повинні не тільки зберігати, відтворювати і поширювати продукти та цінності культури, а й займатись самовдосконаленням, так як без постійної, щоденної праці жоден з продуктів культури не збережеться, адже вони не закладені в людській фізіології, в структурі мозку, в наших генах. Людина має лише здатність до культурної діяльності, яка гасне в перші роки життя дитини, якщо вона не потрібна. Однак, намагаючись зберегти і розвивати власну культуру, не слід забувати про унікальність і важливість інших. Як показує історія, це може мати катастрофічні наслідки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Хтінгтон С. Столкновение цивилизаций [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gradaran.mskh.am/sites/default/files/%20Самюэль.%20Столкновение%20цивилизаций_0.pdf
2. Тюрменко І.І., Горбула О.Д. Культурологія: теорія та історія культури: Навчальний посібник. – Київ: центр навчальної літератури. – 2004. – 368с; Культурологія: курс лекцій. – Київ: КНЕУ. – 2001. – 121с.
3. Етноцентризм як механізм міжгрупового сприймання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/15260517/psihologiya/etnotsentrizm_mehanizm_mizhgrupovogo_spriymannya
4. Юрій М.Ф. Соціологія культури: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2006. – 302с.
5. Гіоргадзе Г.В. Культурний релятивізм та його наслідки для національної самобутності народів. – Київ: КДІДПМіД ім. М.Бойчука. – 2013. – С. 4.

Кімпаєв Артем Вадимович – студент групи ІКН-15, факультет інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: kimpaev.artem@gmail.com

Науковий керівник – **Зінько Олена Василівна** – кандидат історичних наук, доцент кафедри філософії та гуманітарних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця

Kimpaev Artem Vadimovich – Department of Information Technology and Computer Engineering, e-mail: kimpaev.artem@gmail.com

Supervisor: **Zinko Elena Vasilivna** – Ph.D., assistant professor of philosophy and humanities sciences Vinnitsia National Technical University, Vinnitsia